

תקן חשבונאות בינלאומי 39 מכשירים פיננסיים: הכרה ומדידה

נכסים והתחייבויות צמודי מדד שאינם נמדדים לפי שווי הוגן

פברואר 2008

לפרסומים של המוסד הישראלי לתקינה בחשבונאות (להלן - המוסד לתקינה) בנושאי תקני דיווח כספי בינלאומיים אין מעמד של תקן או הבהרה והם אינם מחייבים. פרסום זה נועד להביא לידיעת ציבור המדווחים את העמדות כפי שהתגבשו בדיוני הוועדה המקצועית של המוסד לתקינה.

רקע

לישויות רבות קיימים נכסים והתחייבויות פיננסיים, אשר צמודים למדד המחירים לצרכן (להלן - צמודי מדד). בהתאם לכללי החשבונאות המקובלים בישראל, נכסים והתחייבויות אלה נמדדו בעלות מופחתת כאשר היתרה לתאריך המאזן הוצמדה למדד המחירים לצרכן בגין חודש המאזן. כלומר, אם מדובר בהלוואה, היתרה הנומינלית של ההלוואה לתאריך המאזן הוצמדה למדד המחירים לצרכן בגין חודש המאזן. השינויים במדד המחירים לצרכן במהלך התקופה נכללו בעלויות המימון באותה תקופה.

נכסים והתחייבויות פיננסיים צמודי מדד דומים במהותם לנכסים והתחייבויות שנושאים ריבית משתנה כגון ריבית פריים או ריבית ליבור.

הסוגיות החשבונאיות

1. האם מרכיב ההצמדה למדד מהווה נגזר משובץ שיש להפרידו בהתאם לתקן חשבונאות בינלאומי 39?
2. כיצד יש בהתאם לתקן חשבונאות בינלאומי 39 ליישם את שיטת הריבית האפקטיבית לגבי נכסים והתחייבויות שהם צמודי מדד?

רקע חשבונאי

סעיף AG33(f) קובע כי נגזר המשובץ בחוזה חכירה מארח שהוא מדד הקשור לאינפלציה כמו הצמדת תשלומי חכירה למדד המחירים לצרכן (אם המדד מתייחס לאינפלציה בסביבה הכלכלית של הישות עצמה) קשור באופן הדוק לחוזה המארח ולפיכך אין להפרידו.

תקן חשבונאות בינלאומי 39 מגדיר את שיטת הריבית האפקטיבית (*Effective interest method*) כשיטה לחישוב העלות המופחתת של נכס פיננסי או של התחייבות פיננסית (או של קבוצת נכסים פיננסיים או התחייבויות פיננסיות) ולהקצאת הכנסת הריבית או הוצאת הריבית על פני התקופה

הרלוונטית. שיעור ריבית אפקטיבי (Effective interest rate) הוא השיעור שמהוון במדויק את אומדן תשלומי או תקבולי המזומנים במשך אורך החיים החזוי של המכשיר הפיננסי, או כאשר מתאים, במשך תקופה קצרה יותר, לערך בספרים נטו של הנכס הפיננסי או של ההתחייבות הפיננסית. בעת חישוב שיעור הריבית האפקטיבי, ישות צריכה לאמוד את תזרימי המזומנים בהתחשב בכל התנאים החוזיים של המכשיר הפיננסי (לדוגמה, פירעון מוקדם, אופציות רכש ואופציות דומות), אבל לא תתחשב בהפסדי אשראי עתידיים.... קיימת חזקה לפיה תזרימי המזומנים ואורך החיים החזוי של קבוצת מכשירים פיננסיים דומים ניתנים לאמידה באופן מהימן. אולם, במקרים נדירים בהם לא ניתן לאמוד באופן מהימן את תזרימי המזומנים או את אורך החיים החזוי של מכשיר פיננסי (או של קבוצת מכשירים פיננסיים), הישות תשתמש בתזרימי המזומנים החוזיים במשך התקופה החוזית המלאה של המכשיר הפיננסי (או של קבוצת מכשירים פיננסיים).

סעיף AG7 לתקן חשבונאות בינלאומי 39 קובע:

"לגבי נכסים פיננסיים בריבית משתנה והתחייבויות פיננסיות בריבית משתנה, אמידה מחדש תקופתית של תזרימי מזומנים, על מנת לשקף תנודות בשיעורי ריבית שוק, משנה את שיעור הריבית האפקטיבי. אם נכס פיננסי בריבית משתנה או התחייבות פיננסית בריבית משתנה מוכרים לראשונה בסכום השווה לקרן שתתקבל או תשולם במועד הפירעון, לאמידה מחדש של תשלומי הריבית העתידיים, בדרך כלל, אין השפעה משמעותית על הערך בספרים של הנכס או ההתחייבות."

סעיף AG8 לתקן חשבונאות בינלאומי 39 קובע:

"אם ישות מעדכנת את האומדנים שלה לגבי תשלומים או תקבולים, הישות תתאים את הערך בספרים של הנכס הפיננסי או של ההתחייבות הפיננסית (או קבוצה של מכשירים פיננסיים) כדי לשקף את תזרימי המזומנים בפועל ואת אומדן תזרימי המזומנים המעודכן. הישות מחשבת מחדש את הערך בספרים באמצעות חישוב הערך הנוכחי של אומדן תזרימי המזומנים העתידיים לפי שיעור הריבית האפקטיבי המקורי של המכשיר הפיננסי. התיאום מוכר כהכנסה או כהוצאה ברווח או הפסד."

סעיף 13 לתקן חשבונאות בינלאומי 29 קובע:

"נכסים והתחייבויות הצמודים לפי הסכם לשינויים במחירים, כגון אגרות חוב והלוואות הצמודות למדד, מותאמים בהתאם להסכם כדי לוודא את הסכום העומד לפירעון (outstanding) בתאריך המאזן. פריטים אלה מוצגים בסכום מותאם זה במאזן המותאם."

חלופות חשבונאיות אפשריות שעלו

בהתאם לדוגמה שהובאה בסעיף AG33(f) ניתן להסיק כי אין דרישה להפרדה של הנגזר המשובץ שהוא ההצמדה לאינפלציה מחוזי החוב המארחים (הנכסים וההתחייבויות הפיננסיים). לפיכך,

אם הישות אינה מודדת נכסים והתחייבויות פיננסיים אלה בשווי הוגן, עליה למדוד את הנכסים וההתחייבויות הפיננסיים בשלמותם לפי שיטת הריבית האפקטיבית.

תקן חשבונאות בינלאומי 39 אינו מתייחס באופן ספציפי לטיפול החשבונאי בנכסים ובהתחייבויות פיננסיים צמודי מדד. אולם, בהתאם להגדרת שיטת הריבית האפקטיבית, על הישות לבצע אומדנים לגבי הסכומים שעליה לשלם או לקבל במהלך אורך החיים החזוי של הפריט. המשמעות היא שכאשר תזרימי המזומנים אינם קבועים לפי החוזה אלא משתנים כתוצאה משינוי בשיעור ריבית או כתוצאה משינוי במדד המחירים לצרכן על הישות לאמוד את השינויים הצפויים במדדים אלה עד לפירעון המכשיר הפיננסי. כלומר לצורך קביעת הריבית האפקטיבית לגבי נכסים והתחייבויות פיננסיים צמודי מדד, יש להביא בחשבון תחזיות לגבי שיעורי האינפלציה עד למועד הפירעון החזוי של ההלוואה, ולא ניתן להתבסס רק על עליית המדד עד לתאריך המאזן.

קיימות למעשה שלוש חלופות עיקריות לטיפול החשבונאי בנכסים ובהתחייבויות פיננסיים צמודי מדד:

1. בכל תאריך דיווח יש לאמוד מחדש את תזרימי המזומנים על מנת לשקף את התחזיות המעודכנות לשיעורי האינפלציה עד למועד פירעון המכשיר הפיננסי ולקבוע את שיעור הריבית האפקטיבי המעודכן לאותו מועד. שיעור ריבית אפקטיבי זה ישמש בקביעת הוצאות המימון לתקופה הבאה, עד לקביעת שיעור אפקטיבי חדש בהתאם לתחזיות המעודכנות. טיפול חשבונאי זה מבוסס על הטיפול החשבונאי לגבי נכסים והתחייבויות פיננסיים הנושאים ריבית משתנה בסעיף AG7.
2. בכל תאריך דיווח יש לאמוד מחדש את תזרימי המזומנים על מנת לשקף את התחזיות המעודכנות לשיעורי האינפלציה עד למועד פירעון המכשיר הפיננסי ולקבוע את הערך בספרים של הנכס או ההתחייבות הפיננסיים לפי שיעור הריבית האפקטיבי המקורי של המכשיר הפיננסי. התיאום של הערך בספרים של המכשיר הפיננסי נזקף לדוח רווח והפסד. טיפול חשבונאי זה מבוסס על הטיפול החשבונאי המפורט בסעיף AG8.
3. טיפול חשבונאי כפי שהיה מקובל עד היום.

התחזיות לגבי שיעורי האינפלציה בתקופות עתידיות יתבססו על כל המידע הזמין שקיים בתאריך המאזן. ניתן להשתמש בהערכות של גופים רשמיים, אם קיימות. כמו כן, ניתן לחלץ את הציפיות של השוק לגבי שיעורי האינפלציה בעתיד על ידי השוואה בין שיעור התשואה על מכשיר פיננסי שאינו צמוד למדד המחירים לצרכן לבין שיעור התשואה על מכשיר פיננסי צמוד למדד המחירים לצרכן. ההשוואה מבוצעת בין מכשירים פיננסיים שאורך החיים החוזיים שלהם ויתר התנאים החוזיים שלהם זהים, למעט ההצמדה למדד המחירים לצרכן.

בכוונת הוועדה המקצועית של המוסד לתקינה לפנות לוועדה לפרשנויות של דיווח כספי בינלאומי (IFRIC) על מנת לקבל עמדתם לגבי הטיפול החשבונאי בהתחייבויות ובנכסים צמודי מדד בהתאם לתקינה הבינלאומית. עד לקבלת עמדת ה-IFRIC בנושא, ניתן ליישם כל אחת משלושת החלופות המתוארות וזאת על דעת רשות ניירות ערך.

הוראות מעבר

תקן דיווח כספי בינלאומי 1 אימוץ לראשונה של תקני דיווח כספי בינלאומיים קובע כי בעת האימוץ לראשונה של תקני הדיווח הכספי הבינלאומיים (להלן - התקינה הבינלאומית) ישות נדרשת ליישם למפרע את כל התקינה הבינלאומית, למעט מספר הקלות. בנושא של נכסים והתחייבויות פיננסיים לא קיימת הקלה בתקן דיווח כספי בינלאומי 1. המשמעות היא שמדווח שבוחר בחלופה הראשונה (טיפול לפי AG7), נדרש לבחון את ציפיות האינפלציה ולהתאים את שיעור הריבית האפקטיבי מיום יצירת המכשיר הפיננסי ומדווח שבוחר בחלופה השנייה (טיפול לפי AG8), נדרש לבחון את ציפיות האינפלציה על מנת לקבוע את שיעור הריבית האפקטיבי במועד יצירת המכשיר הפיננסי.

בהתאם להחלטת הוועדה המקצועית של המוסד הישראלי לתקינה בחשבונאות בדבר מועד הפסקת ההתאמה לאינפלציה של הדוחות הכספיים בהתאם לתקינה הבינלאומית, המעבר לדיווח לפי התקינה הבינלאומית, אין בו כדי לשנות את מועד הפסקת ההתאמה לאינפלציה של הדוחות הכספיים. לפיכך, עד ליום 31.12.03 חל תקן חשבונאות בינלאומי 29. כללי החשבונאות שהיו מקובלים בישראל עד ליום 31 בדצמבר 2003 תואמים את סעיף 13 לתקן חשבונאות בינלאומי 29. לפיכך, ביצוע אומדנים לגבי הציפיות האינפלציוניות ויישום אחת מהחלופות לעיל נדרש החל מה- 1 בינואר 2004.

דוגמה:

ביום 1 בינואר 2004 קיבלה חברה הלוואה בסך 100,000 ש"ח צמודה למדד, הנושאת ריבית צמודה למדד של 5%. ההלוואה תפרע במלואה בעוד 5 שנים. הריבית על ההלוואה משולמת בסוף כל שנה.

החברה עורכת דוחות כספיים שנתיים בלבד.

להלן נתונים לגבי שיעורי האינפלציה בפועל וכן תחזיות לגבי אינפלציה שנתיים במועדים שונים:

תחזיות האינפלציה לשנה (*)

שיעור האינפלציה בפועל	ביום 1.1.04	ביום 1.1.05	ביום 1.1.06	ביום 1.1.07	ביום 1.1.08
שנת 2004	0.7%	-	-	-	-
שנת 2005	2.6%	1.4%	-	-	-
שנת 2006	2.8%	1.9%	1.7%	-	-
שנת 2007	2.8%	3.5%	2.1%	1.2%	-
שנת 2008	2.8%	3.5%	2.6%	1.6%	2.5%

(הנחה)

(*) מבוסס על פרסום של בנק ישראל מיום 16 בינואר 2008.

להלן תחזיות תזרימי המזומנים הצפויים בכל תאריך :

1.1.04

חישוב	סכום	תזרים המזומנים ביום
$5,000 * 1.007 =$	5,035	31.12.04
$5,000 * 1.007 * 1.026 =$	5,166	31.12.05
$5,000 * 1.007 * 1.026 * 1.028 =$	5,311	31.12.06
$5,000 * 1.007 * 1.026 * 1.028 * 1.028 =$	5,459	31.12.07
$105,000 * 1.007 * 1.026 * 1.028 * 1.028 * 1.028 =$	117,854	31.12.08

1.1.05

חישוב	סכום	תזרים המזומנים ביום
$5,000 * 1.012 * 1.014 =$	5,131	31.12.05
$5,000 * 1.012 * 1.014 * 1.019 =$	5,228	31.12.06
$5,000 * 1.012 * 1.014 * 1.019 * 1.035 =$	5,411	31.12.07
$105,000 * 1.012 * 1.014 * 1.019 * 1.035 * 1.035 =$	117,615	31.12.08

1.1.06

חישוב	סכום	תזרים המזומנים ביום
$5,000 * 1.012 * 1.024 * 1.017 =$	5,270	31.12.06
$5,000 * 1.012 * 1.024 * 1.017 * 1.021 =$	5,380	31.12.07
$105,000 * 1.012 * 1.024 * 1.017 * 1.021 * 1.026 =$	115,921	31.12.08

1.1.07

חישוב	סכום	תזרים המזומנים ביום
$5,000 * 1.012 * 1.024 * 1.012 =$	5,244	31.12.07
$105,000 * 1.012 * 1.024 * 1.012 * 1.016 =$	111,878	31.12.08

1.1.08

חישוב	סכום	תזרים המזומנים ביום
$105,000 * 1.012 * 1.024 * 1.034 * 1.025 =$	115,323	31.12.08

טיפול חשבונאי בהתאם לחלופה הראשונה (AG7)

בעת קבלת ההלוואה, על הישות לקבוע את שיעור הריבית האפקטיבי. שיעור זה נקבע על ידי מציאת שיעור ההיוון אשר מביא את תחזיות תזרימי המזומנים העתידיים ליום 1.1.04 לערך הנוכחי למועד קבלת ההלוואה - כלומר 100,000 ש"ח. שיעור ההיוון המתקבל הוא 7.41%.

שנת 2004

הוצאות המימון לשנת 2004 $100,000 * 7.41\% = 7,410$

יתרת ההלוואה 31.12.04 $100,000 + 7,410 - 5,000 * 1.012 = 102,350$

שנת 2005

ביום 31.12.04 יש לקבוע מחדש את שיעור ההיוון שיהוון במדויק את תחזיות תזרימי המזומנים העתידיים ליום 31.12.04 לערך בספרים שהוא 102,350 ש"ח. שיעור ההיוון המתקבל הוא 7.32%.

הוצאות המימון לשנת 2005 $102,350 * 7.32\% = 7,492$

יתרת ההלוואה 31.12.05 $102,350 + 7,492 - 5,000 * 1.012 * 1.024 = 104,661$

שנת 2006

ביום 31.12.05 יש לקבוע מחדש את שיעור ההיוון שיהוון במדויק את תחזיות תזרימי המזומנים העתידיים ליום 31.12.05 לערך בספרים שהוא 104,661 ש"ח. שיעור ההיוון המתקבל הוא 6.85%.

הוצאות המימון לשנת 2006 $104,661 * 6.85\% = 7,169$

יתרת ההלוואה 31.12.06 $104,661 + 7,169 - 5,000 * 1.012 * 1.024 * 1 = 106,649$

שנת 2007

ביום 31.12.06 יש לקבוע מחדש את שיעור ההיוון שיהוון במדויק את תחזיות תזרימי המזומנים העתידיים ליום 31.12.06 לערך בספרים שהוא 106,649 ש"ח. שיעור ההיוון המתקבל הוא 4.91%.

הוצאות המימון לשנת 2007 $106,649 * 4.91\% = 5,236$

יתרת ההלוואה 31.12.07 $106,649 + 5,236 - 5,000 * 1.012 * 1.024 * 1 * 1.034 = 106,528$

שנת 2008

ביום 31.12.07 יש לקבוע מחדש את שיעור ההיוון שיהוון במדויק את תחזיות תזרימי המזומנים העתידיים ליום 31.12.07 לערך בספרים שהוא 106,528 ש"ח. שיעור ההיוון המתקבל הוא 8.26%.

הוצאות המימון לשנת 2008 8,799 $106,528 * 8.26\% =$

יתרת ההלוואה 31.12.08 109,835 $106,528 + 8,799 - 5,000 * 1.012 * 1.024 * 1 * 1.034 * 1.025 =$

טיפול חשבונאי בהתאם לחלופה השנייה (AG8)

בעת קבלת ההלוואה, על הישות לקבוע את שיעור הריבית האפקטיבי. שיעור זה נקבע על ידי מציאת שיעור ההיוון אשר מביא את תחזיות תזרימי המזומנים העתידיים ליום 1.1.04 לערך הנוכחי למועד קבלת ההלוואה - כלומר 100,000 ש"ח. שיעור ההיוון המתקבל הוא 7.41%. מאותו מועד אין לשנות את שיעור הריבית האפקטיבי ועדכון של תזרימי המזומנים העתידיים משנה את הערך הנוכחי של ההלוואה ולפיכך גם את ערכה בספרים. ההפרש שבין הערך הנוכחי הקודם לבין הערך הנוכחי העדכני ייזקף לדוח רווח והפסד.

שנת 2004

בכל שנה יחושב מחדש הערך הנוכחי של תזרימי המזומנים העתידיים כפי שפורטו לעיל לפי שיעור הריבית האפקטיבית של 7.41%. הערך בספרים של ההלוואה יותאם לערך נוכחי זה וההפרש יהווה חלק מהוצאות המימון.

יתרת ההלוואה 31.12.04 102,041

הוצאות המימון לשנת 2004 7,101 $5,000 * 1.012 + 102,041 - 100,000 =$

שנת 2005

יתרת ההלוואה 31.12.05 103,116

הוצאות המימון לשנת 2005 6,256 $5,000 * 1.012 * 1.024 + 103,116 - 102,041 =$

שנת 2006

יתרת ההלוואה 31.12.06 101,856

הוצאות המימון לשנת 2006 3,921 $5,000 * 1.012 * 1.024 + 101,856 - 103,116 =$

שנת 2007

	107,367	יתרת ההלוואה 31.12.07
$5,000 * 1.012 * 1.024 * 1.034 + 107,367 - 101,856 =$	10,862	הוצאות המימון לשנת 2007

שנת 2008

	109,835	יתרת ההלוואה 31.12.08
$5,000 * 1.012 * 1.024 * 1.034 * 1.025 + 109,835 - 107,367 =$	7,959	הוצאות המימון לשנת 2007

טיפול חשבונאי בהתאם לכללים בעבר

בהתאם לכללי החשבונאות המקובלים בישראל, יתרת קרן ההלוואה וריבית כלשהי שנצברה תוצמד למדד המחירים לצרכן למועד הדיווח.

שנת 2004

$100,000 * 1.012 =$	101,200	יתרת ההלוואה 31.12.04
$5,000 * 1.012 + 101,200 - 100,000 =$	6,260	הוצאות המימון לשנת 2004

שנת 2005

$100,000 * 1.012 * 1.024 =$	103,629	יתרת ההלוואה 31.12.05
$5,000 * 1.012 * 1.024 + 103,629 - 101,200 =$	7,610	הוצאות המימון לשנת 2005

שנת 2006

$100,000 * 1.012 * 1.024 * 1 =$	103,629	יתרת ההלוואה 31.12.06
$5,000 * 1.012 * 1.024 + 103,629 - 103,629 =$	5,181	הוצאות המימון לשנת 2006

שנת 2007

$100,000 * 1.012 * 1.024 * 1 * 1.034 =$	107,152	יתרת ההלוואה 31.12.07
$5,000 * 1.012 * 1.024 * 1.034 + 107,152 - 103,629 =$	8,881	הוצאות המימון לשנת 2007

שנת 2008

$100,000 * 1.012 * 1.024 * 1 * 1.034 * 1.025 =$	109,831	יתרת ההלוואה 31.12.08
$5,000 * 1.012 * 1.024 * 1.034 * 1.025 + 109,831 - 107,152 =$	8,170	הוצאות המימון לשנת 2007

ריכוז הנתונים והשוואת החלופות השונות

כללי חשבונאות מקובלים בישראל		חלופה שנייה (AG8)		חלופה ראשונה (AG7)		
יתרת	עלויות	יתרת	עלויות	יתרת	עלויות	
ההלוואה	מימון	ההלוואה	מימון	ההלוואה	מימון	
101,200	6,260	102,041	7,101	102,350	7,410	31.12.04
103,629	7,610	103,116	6,256	104,661	7,492	31.12.05
103,629	5,181	101,856	3,921	106,649	7,169	31.12.06
107,152	8,881	107,367	10,862	106,528	5,236	31.12.07
109,831	<u>8,170</u>	109,835	<u>7,959</u>	109,835	<u>8,799</u>	31.12.08
	36,102		36,099		36,106	סה"כ